

БИБЛИОТЕКЕ

50 година од оснивања БИБЛИОТЕКЕ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У НОВОМ САДУ

Библиотека Филозофског факултета најстарија је и највећа високошколска библиотека на Универзитету у Новом Саду и друга по величини научна библиотека друштвено – хуманистичког профила у Војводини, после Библиотеке Матице српске.

Она има функцију да служи задовољавању потреба наставне и истраживачке делатности на Филозофском факултету. Библиотечке фондове и друге библиотечко - информационе услуге користе наставници и студенти Филозофског факултета и научни радници и корисници из других средина.

Библиотека је 1994. године добила годишњу награду "Милорад Панић-Суреп" за резултате постигнуте у раду и за допринос развоју струке, коју библиотекама и библиотечким радницима додељује Заједница библиотека Србије у сарадњи са Библиотекарским друштвом Србије.

Историјат

Библиотека Филозофског факултета настала је крајем 1954. године, кад и Факултет, након што је Управа Факултета 20. октобра 1954. године усвојила концепт по коме ће се све приспеле публикације делити по струкама: публикације специјализованог карактера издвајаће се у семинарске библиотеке, а оне општег у Централну библиотеку.

Од самог почетка, бригу о формирању и развоју Библиотеке преузео је Библиотечки одбор, основан 28. децембра 1954. године, у који су изабрани др Ђорђе Радојичић, др Павле Ивић и др Богољуб Станковић. Одлука, да се оснује јединствена библиотека за цео Факултет, а да Централна библиотека обавља библиотечко руководство над семинарским библиотекама, донета је 24. јануара 1955. године на седници Одбора, којој је присуствовао и декан Факултета, професор Младен Лесковац.

Тако је формирано шест семинарских библиотека, од тога пет друштвено-хуманистичког профила: јужнословенски језици, југословенске књижевности, историја, енглески језик и књижевност, немачки језик и књижевност, те

математика и физика. Библиотека је имала 7808 књига и у њој су радила три библиотечка радника.

Покретањем *Годишњака Филозофског факултета* и формирањем Одељења за размену 1957. године, успостављена је размена са академским и сродним институцијама у земљи и иностранству.

Интеграцијом наставног и научно-истраживачког рада на универзитету и реорганизацијом Факултета 1975/76. године, формиран су институти, а Библиотека је организована као посебна Радна заједница.

У новом здању, у које се Факултет уселио у лето 1979. године, укупан библиотечки простор износио је 3550м², чиме је Библиотеци омогућено да организује свој рад на функционалан и савремен начин.

Маја 1982. године реорганизована је Радна заједница Библиотека, те су семинарски библиотекарски припали одговарајућим институцима, а остали библиотечки радници Радној заједници Заједничких служби. Реорганизацијом су децентрализовани и неки библиотечки послови (набавка и размена публикација), а Актив библиотекара основан је ради координације стручног рада и функционисања Библиотеке у новим условима.

Библиотека се од оснивања институционално дограђује. Крајем прве деценије постојања (1964) било је дванаест семинарских библиотека, а од тога девет друштвено-хуманистичких. Године 1969. одвојио се Природно-математички факултет и од тада се у Библиотеци формирају и попуњавају само фондови друштвено-хуманистичког профила. На свој тридесети рођендан (1984) Библиотека је имала једанаест семинарских библиотека.

Увођењем нових информационих технологија, Библиотека од 1991. године аутоматизује радне процесе и интензивно ради на уједначавању и интегрисању пословања.

Од 1991. до 1993. године она је учесник система узајамне каталогизације који је представљао заједничку основу библиотечко-информационог система и система научних и технолошких информација некадашње Југославије.

Од 1996. године Библиотека користи библиотечки софтверски систем БИСИС за унос и претраживање библиографске грађе, настао у оквиру пројекта *План развоја библиотечке мреже Србије*, који данас развија Група за информационе технологије са Универзитета у Новом Саду.

Године 2002. Служба Централне библиотеке издвојила се из састава Секретаријата, као

организациона јединица Факултета, под називом Центар за библиотекарство и информациону делатност, а семинарске библиотеке постале су организационе јединице одсека. Новом организационом структуром ојачане су заједничке стручне функције Библиотеке и афирмисана специфичност и значај библиотечких јединица.

После пет деценија (2004), на Факултету постоји седамнаест семинарских библиотека.

Организација рада у Библиотеци

Библиотеку данас чини осамнаест библиотечких јединица: Центар за библиотекарство и информациону делатност и седамнаест семинарских библиотека.

Семинарске библиотеке на Филозофском факултету су организационе јединице одсека, а њихов број и врсте усклађени су са бројем и врстама образовно-научних јединица Факултета. При одсецима постоје семинарске библиотеке за српски језик и лингвистику, српску књижевност, компаративну књижевност, англистику, германистику, славистику, романистику, хунгарологију, словакистику, румунистику, русинистику, историју, педагогију, психологију, социологију, филозофију и медијске студије. Фондови књига и часописа семинарских библиотека формирају се у зависности од потреба образовно-научне делатности на одсецима.

Семинарске библиотеке, смештене у једанаест просторија, врше неколико функција: радно окружење библиотекара, читаоница за кориснике (20-48 места), приручни фонд у слободном приступу (око 2000 публикација) и информациони пункт са лисним каталозима и рачунаром за кориснике.

С обзиром на специфичне потребе корисника, семинарске библиотеке имају додатну опрему и у њима се одвијају и друге активности везане за наставно-научну делатност на одсецима (књижевне вечери, изложбе, промоције, предавања, скупови и др.).

Центар за библиотекарство и информациону делатност координира стручни рад свих јединица и обавља послове везане за јединствен библиотечко-информациони систем Факултета. Центар поседује публикације из свих научних области које се изучавају на Факултету. Публикације Центра користе сви одсеци.

У свом саставу Центар за библиотекарство има три централне читаонице смештене у приземљу, у два нивоа, и складиште књига.

Централна читаоница за студенте има 82 седишта и у њој се налазе уџбеници, приручници,

стручне и научне публикације налазе у слободном приступу. Научна читаоница са 25 седишта налази се на галерији и намењена је наставницима Факултета и другим истраживачима. У њој су изложени најновији бројеви домаћих и страних часописа и део референсне збирке. Електронска читаоница има пет рачунара и намењена је студентима за претраживања путем Интернета. На галерији се налази изложбени простор Библиотеке, а у приземљу је информациони пункт, опремљен референсном збирком, лисним каталозима и рачунаром за кориснике.

Складиште књига има 800м² корисне површине, транспортну траку за пренос књига, шест интерфона за комуникацију и шест малих транспортних лифтова за књиге, који су повезани са читаоницама.

У Библиотеци је запослен 21 библиотечки радник: управник, 16 библиотекара и 4 књижничара.

Фондови Библиотеке

Библиотека има 550.000 публикација и друге грађе из области друштвено-хуманистичких наука: 260.000 књига и 300.000 свезака периодике (преко 3500 наслова).

Библиотечки фондови се попуњавају актуелним научним публикацијама (домаћим и страним), публикацијама наставника и сарадника Факултета и литературом о њима, издањима Факултета и одсека и публикацијама од значаја за историјат Факултета и Универзитета. Са посебном пажњом попуњавају се збирке часописа, уџбеника, приручника, монографија, докторских дисертација, магистарских и дипломских радова, и других публикација, на разним језицима.

Фондови књига и часописа припадају семинарским библиотекама и Центру за библиотекарство и формирају се из следећих области: лингвистика, српска и компаративна књижевност, српски, енглески, немачки, руски, француски, грчки, мађарски, словачки, румунски и русински језик и књижевност, историја, педагогија, психологија, социологија, филозофија, журналистика и библиотекарство.

Библиотека има близу 1000 старих и ретких књига и часописа, највише из области српског језика и књижевности 19. века (*Етика* Доситеја Обрадовића из 1803, *Вуков Рјечник* из 1818, *Даница* из 1827 и др.), али и ретке књиге на мађарском и немачком језику. Међу раритетима су и збирка француских књижевних часописа између два рата (часопис *Revue des cours et*

conférences је апсолутни уникат у нашој земљи) и друге вредне публикације.

Фондови садрже велики број актуелних публикација, домаћих и страних, из свих области које се изучавају на Факултету. Ове публикације се највише користе, јер пружају увид у савремене токове научне мисли у земљи и свету, а при том су многе од њих реткост у региону.

Истраживачи често користе и старе публикације.

Континуирано и плански библиотекари, у сарадњи са наставницима, попуњавају фондове. Куповином, поклоном, разменом и обавезним примерком збирке се сваке године попуне са 5000 нових књига и исто толико свезака часописа. Близу 30000 публикација (текућа периодика, приручници, уџбеници и капитална дела специјализованих збирки) налази се у читаоницама у слободном приступу. Највећи број публикација чланови могу да користе ван Библиотеке.

Дародавци

Захваљујући дародавцима формирани су и попуњавани многи библиотечки фондови. Готово пет деценија, донатори су бројне академске и националне библиотеке и институције из земље и иностранства, а најзначајнији међу њима су Библиотека Матице српске и Српска академија наука и уметности. Од иностраних дародаваца значајни су Гете институт, Руски дом, Француски културни центар, Италијански институт за културу, Британски савет и Амбасада САД из Београда, Национална библиотека Мађарске и Библиотека Мађарске академије наука, Министарство за културу Републике Словачке, Централне универзитетске Библиотеке из Букурешта и Темишвара, *Inter Nationes* i *Deutsche Forschungsgemeinschaft* из Бона и др.

Легати

Посебна пажња посвећује се легатима (личним библиотекама и библиотекама установа и друштава) који се чувају као посебне целине, или представљају интегралне делове општих и специјализованих фондова.

Легати су основа многих збирки и драгоцен извор за истраживаче, а дародавци су наши истакнути културни и јавни радници, научници, професори и др. Међу најзначајније убрајају се библиотеке Јаше Продановића, Павла Стевановића, Душана Милачића, Ервина Шинка, Рудолфа Коларича, Станислава Винавера, Николе Радојчића, Алексе Ивића, Бранка Милетића, Зоре Крцалић, Иване Брлић-Мажуранић, Георгија Михаиловића, Ђорђа Сп. Радојичића, Драгана Уроша

Ракића, Вере и Јована Јерковића, Александра Музалевског, Михала Филипа, Ласла Гала, Љубомира Међешија, породице Бошков и др.

Саставни део фондова јесу и делови личних библиотека Олге Пенавин, Вићезослава Хроњца, Радомира Макарића, Љубице Ациган, Радослава Чурића, Гаврила Нађа, Вјере Вулетих, Душана Владислава Пажђерског, Алексеја Арсењева, Љиљане Спасић-Вукославовић, Милице Веселинов, Лие Магду, Корнелије Олар, Павла Ивића и др.

Поклоном су добијене и Библиотека Више педагошке школе из Новог Сада, део библиотеке Више партијске школе "Ђуро Ђаковић" из Београда, библиотека Клуба просветних радника у Новом Саду, итд.

Размена публикација

Размена публикација са академским и другим институцијама значајан је вид попуњавања библиотечких фондова, а уједно је и вид промовисања резултата научних истраживања у земљи и свету. Библиотека је до сада размењивала публикације са око 400 институција из око 35 земаља. Публикације се најдуже размењују са националним и научним библиотекама из Новог Сада, Београда, Будимпеште, Кракова, Лондона, Љубљане, Прага, Братиславе, Регенсбурга, Тибингена, Вашингтона, Беча, Москве, Санкт Петербурга, Кијева и др.

Данас се размена врши захваљујући *Годишњаку Филозофског факултета* и публикацијама које издају поједини одсеци (периодичне публикације, научне монографије, уџбеници, приручници).

Аутоматизација пословања

На иницијативу Савезног секретаријата за развој, генерални извођач Система научно-технолошких информација Југославије, ИЗУМ, из Марибора инсталирао је 1991. године рачунар на Универзитету у Новом Саду и с њим повезао (са по једним терминалом) све факултетске библиотеке. Пошто је библиотечки систем Филозофског факултета веома разуђен, систем је ојачан набавком сопственог рачунара (Mvax 3100) и 10 терминала (VT420), и отпочело се са радом у USAT-у, систему узајамне каталогизације. Тај систем је радио до маја месеца 1993. године.

Министарство за науку Републике Србије је у периоду од 1993. до 1996. године финансирало развој Система научних и технолошких информација Србије (СНТИС). Један од резултата тог пројекта је и библиотечки информациони

систем, назван БИСИС вер. 1.0. Библиотека је 1996. године прихватила систем БИСИС в.1.0 и уз набавку једног сервера на само три терминала и три РС рачунара почела тестни унос каталожких података.

После 1996. године Министарство више није финансирао СНТИС, али је на Универзитету у Новом Саду настављен развој система БИСИС. Резултат тог развоја су БИСИС вер. 2.0 и БИСИС вер. 3.0. Јануара 2000. године, на основу уговора између Филозофског факултета и Ректората Универзитета у Новом Саду, за Библиотеку је набављена одговарајућа опрема, појачана је мрежа и инсталиран систем БИСИС в. 3.01., који се уз извесне модификације и данас користи.

Програмска опрема инсталирала се фазно. У првој фази тестирани су локална узајамна каталогизација – унос података у локални узајамни каталог и онлајн претраживање локалне базе. Библиотекари су отпочели с уносом података у електронски каталог према међународним стандардима и уз примену UNIMARC формата за размену библиографских података.

У другој фази инсталиран је ОПАС/ко-рисничко претраживање, модул који омогућава претраживање библиотечке грађе путем веб сервиса. Најширем кругу корисника омогућено је да преко Интернета дође до информација о фондовима Библиотеке.

У трећој фази аутоматизоване су локалне функције циркулације библиографске грађе (систем за коришћење библиотечке грађе) и различитих врста исписа из локалне базе (каталожки листићи, библиографије, спискови нових публикација, инвентарне књиге).

Данас је 16 рачунара са штампачима повезано са сервером преко локалне рачунарске мреже типа UTP на 100Mb.

Каталози

Библиотека настоји да корисницима пружи што више информација о садржајима својих фондова. Нови подаци уносе се само у електронски каталог, али су у употреби и лисни каталози.

Електронски каталог

Електронски каталог Библиотеке постоји од 1996. године, а заједнички га формирају све библиотечке јединице. Данас има близу 14000 записа. Од 1998. године преко Интернета је доступан на адреси <http://biblff.ff.ns.ac.yu>.

Лисни каталози

Библиотека је водила централни именски, предметни и стручни каталог књига и централни именски каталог периодике. Највећи број семинарских библиотека водило је све наведене каталоге за своје фондове.

За поједине фондове водили су се и други каталози: именски каталози специјалних збирки, предметни каталози чланака из појединих часописа, стручни каталог периодике, и др.

Иако се од 2000. године не ажурирају, лисни каталози се користе за претраживање старије библиографске грађе, јер многи библиотекари, због величине појединих фондова (до 50.000 књига), нису у могућности да обављају ретроспективан унос библиографских података.

Веб презентација Библиотеке

Веб презентација Библиотеке постоји од 1998. године и перманентно се дограђује и ажурира. Библиотека настоји да презентује своје фондове и услуге и да побољша приступ другим изворима информација.

Поред Електронског каталога, основна страница сајта Библиотеке има још три линка: Билтен нових књига, Каталози изложби и Запослени.

Билтен нових књига

Билтен доноси библиографске информације, вести из библиотекарства и информације о дародавцима и од 1998. године је доступан у штампаном и електронском облику. У штампаном облику припрема се скоро четири деценије и доставља академским и научним институцијама у земљи и иностранству.

Каталози изложби

Уз сваку изложбу израђује се пратећи каталог у штампаном и електронском облику. Пригодним изложбама обележавају се јубилеји из историје, културе и науке и представљају се значајни ствараоци. Изложбе се приређују у сарадњи са одсецима, а често их заједнички припремају библиотекари, наставници и студенти.

Запослени

У овом линку се налазе информације о библиотечким радницима. Због структуре фондова и корисника на одсецима, у семинарским библиотекама раде библиотекари који су специјалисти за научне области које се на њима изучавају.

У Библиотеци данас раде два библиотекар саветника, један виши библиотекар, четрнаест библиотекара и четири књижничара.

Услуге

Библиотека има преко 6000 чланова (5882 студента, последипломца, специјализанта и преко 350 наставника, сарадника, библиотекара и другог особља) који годишње користе 120000 књига и других публикација. Сваке године упише се 1000 нових чланова. Корисници су и студенти и наставници са других факултета, научни и јавни радници из других средина, матуранти и професори средњих школа, итд.

Корисницима је на располагању 14 читаоница са 490 седишта, 16 рачунара за прикупљање информација и 3 штампача. Библиотека има и другу опрему (3 апарата за фотокопирање, 9 телевизора, 3 сателитске антене, 2 скенера, 2 микрочитача, 5 видео рикордера, 2 CD писача, и др.).

Наставници и студенти могу да користе све фондове, информационе изворе и услуге Библиотеке. Библиотекари корисницима пружају помоћ при проналажењу публикација и информација.

Приступ базама података

На свим информационим пунктовима (12) чланови Библиотеке могу да у наставне и научне сврхе:

- претражују домаће и стране онлајн доступне каталоге библиотека;
- прикупљају библиотечке изворе информација доступне преко Интернета;
- користе све јавно доступне информационе сервисе у земљи и иностранству;
- користе различите базе података на CD-ROM-у.

Приступ страним базама података и најутицајнијим часописима светских издавача са комплетним текстом, што финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије, доприноси квалитету истраживачког рада на Факултету. Преко сајта КоБСОН-а доступно је 16 електронских сервиса са преко 12000 часописа (EBSCO, Springer Link, Science Direct, ProQuest, Kluwer и др.).

Приступ ВБС-у, кооперативном онлајн библиографском систему са преко 1,5 милиона записа, у који је укључено преко 40 академских и јавних библиотека у Србији, и приступ академским библиотекама из Европе и Америке,

омогућава студентима и наставницима да прикупе библиографске и друге информације.

Студенти могу да користе Електронску читаоницу са пет рачунара за Интернет претраживања без ограничења. Ови рачунари најчешће се користе за израду семинарских и дипломских радова, за додатно информисање и образовање и за комуникацију путем електронске поште.

Информациони пунктови и све радне просторије преко Академске мреже имају успостављену Интернет везу.

Услуге Библиотеке су бесплатне и корисницима су доступне 12 часова дневно.

**Гордана Вилотић, библиотекар саветник,
управник Библиотеке Филозофског
факултета у Новом Саду**

ПУБЛИКАЦИЈЕ

ПОЕТИКА ВИСОКОШКОЛСКИХ БИБЛИОТЕКА

*(Високошколске библиотеке /Александра Вранеш.
– Београд; Бања Лука, 2004. – 347 стр.)*

Књигу професора др Александре Вранеш *Високошколске библиотеке* прочитала сам са посебним задовољством минулог лета, непосредно после њеног објављивања. Као дугогодишњи библиотекар једне од високошколских библиотека, после ишчитавања ове књиге (иако писана као научна монографија, постала је моја омиљена професионална лектира којој се често враћам) добила сам потврду да сам радила и да радим један важан и користан посао. Високошколским библиотекама, наиме, како о томе пише Александра Вранеш, припада веома високо место у типологији библиотека - оне су равноправни носиоци промена на универзитету.

Књигу чини 14 тематских целина, тј. поглавља: 1 *Библиотека и универзитет* (15-28); 2.1 *Високошколске и националне библиотеке* (29-34), 2.2 *Високошколске и народне библиотеке* (35-37); 3.1 *Облици удруживања високошколских библиотека* (39-41) 3.2 *Удруживање високошколских библиотека у Србији* (42-49); 4.1 *Организација мреже библиотека на универзитету* (51-57), 4.2 *Организациона структура високошколских библиотека* (58-60); 5.1 *Високошколске библиотеке у Србији у историјској перспективи* (61-81), 5.2 *Организација високо-*